

K. Ganander: Maan-Miehen Huone- ja Koti-Aptheeki

AGRICOLA

Huomautus tekstien käyttäjille

Aineisto on muokattu Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ATK-tallenteesta WWW-muotoon Agricola-projektin toimesta. Tarkempia tietoja tallenteista saa KKTK:sta. Aineistoa käytettäessä täytyy muistaa, että se on digitoitu suomen kielen tutkimusta varten. Tekstiin on saattanut digitoinnin yhteydessä pujahtaa virheitä, joten tämäkään versio ei vastaa täysin alkuperäistä teosta.

[Indeksi](#) (Registeri Edelliseen Maan-Miehen Huone- ja Koti-Aptheekijn)

-1-

Maan-Miehen Huone- ja Koti-Aptheeki, eli Tieto ja Neuwwo tarpeellisimmistä Lääkityxistä, Joita osittain kotona maalla saadaan ja itte taitaan tehdä, osittain Aptheekista owat ostettawat, Nijtten ulospannun määrän ja hyödytyxen kansa, monea tautia wasten, Jotka numeroin jälkeen, Registeristä Aapicen jälkeen löytään, Usiammasta Lääkityskirjasta uloswedetyt ja Suomexi kirjoitetut Christfrid Gananderilda. Philos. Magist. Wuonna 1785. Wasasa, 1788. Pränd. Georg Wilhelm Londicerildä.

-2-

Lukialle.

Monta Huonet- Koti- ja MatkaAptheekia on jo mailmasa, ja Ruotsinkin kielin ulosannetut usiammat kaunijt neuwwot ja Opetuxet lääkityxistä ; mutta Suomen kansa on tähän asti kaiwannut tätä etua. Maalla Asuwaiset, jotka owat kaukana Kaupungeista ja Apotheekeista, tarwihtewat aikanansa warustaa ja edeskatsoa itsensä parannus aineilla ja lääkityxillä.

Mutta kuinga taitawat ja tietäwät he nijtä ostaa ja toimittaa itsellensä, joss ei he tiedä Lääkitysten, Metikamentein ja Woidetten nimeä ja hyödytystä, nijnkuin myös sisälle annon määrää, eli kuinga sitä nautitaan, milloin, ja misä taudisa ja wammasa ? Tosin ei puutu lääkityxiä, nijn että ne owat epälukeiset ; mutta nijtä ei kaikkia tarwita eikä jaxeta ostaa : En ole minä sijs täsä Koti-Apothekisa ylösluetellut puoliakaan, kuin muisa kirjoisa nimitetään ; ainoastans ne tarpeellisimmat ja tawallisimmat Aptheeki öljyt ja lääkityxet ; mutta sitä vastaan usiamman nijstä kuin kotona saada taitaan ja hätätilasa owat hywäxi awuxi.

Registeristä, joka on kirjan lopulla, löytään Numeroin jälkeen sekä Tautein nimet, että Lääkitysten. Frantsilasta s. 28 p. Lokakuusa vuonna 1785. Christfrid Ganander.

-3-

Maan-Miehen Huone- ja KotiAptheeki, eli Tieto ja Neuwwo, Tarpeellisimmistä Lääkityksistä, joita osittain kotona saatta itte tehdä, eli Aptheekeistä toimittaa.

N:o 1. Hikiä ajawa Tincturi eli öljy.

Ota Walerianan (Ruton juuren) juurta ja putken juurta (Angelika) kumpiain 1 luodi, Liwerstikan juurta 1/2 luodi, leikkaa hienoksi, sekoita; lyö Palowijnää päälle, sido kalwolla, pane lämpymään poroon, wetäymään, sijwihte ja pane tallelle.

Ota 20 eli 40 tippua - ajaa hikeen ja weren liikkumaan.

On myös matoja ja rewäsintä wasten.

N:o 2. Haawoja parantawa sakia woidet eli salwu.

Ota Waxia, ja Suutarin pikiä, puoli kummastain, ja Puum-öljyä, keitä hijlistöllä hiljaxeen, salwuxi.

Sen hyödytys: Tämä salwu parantaa kaikki terweet <4> haawat ja wammat, kypsentää ajoxia ja weripahkoja, ja kuin ne aukenewat, puhdistaa ja parantaa.

-4-

On myös pakkasen wioille, joss ne olisit jo mustuneetkin, hywä, joss se päällä pidetään, sixi kuin se parantaa.

N:o 3. Kalkki wettä, wanhoja haawoja parantaa.

Ota uusi Iso kruuku, kaada wähä waille wettä täyteen, pane tulelle, kiehuttaa, ota tulelta, ja hämmennä siihen sammuttamatointa kalkkia täyteen, anna seisoa koskemata 8 eli 12 tiimaa, nijn paxu kijldäwä nahka päälle kohuaa, joka lusikalla poisotetaan klasi pönttöön: klasi kaataan sitten täyteen wettä, johonka pannaan jotain punasta Sandelia; nijn se on walmis.

Sen nauttiminen ja hyödytys

Se auttaa ja parantaa wanhoja Sääri haawoja waikka ne olisit monta vuotta auki olleet: poispoista kawin ja syyhyn käsistä ja ruumilta.

N:o 4. Lorentz von der Lindin Haawa Plaastari.

Ota 1 naula Waxia, ja saman werta Colophoniumia eli Hartsia, 1/2 tuoppia Puum-öljyä, 6 luodia Mönjaa ja 4 luodia Storax Calamita.

Sitten kuin Waxi hartsin <5> kansa on sulannut, kaataan Puum-öljy siihen, ja sitten Mönja hämmennetään wähhittäin sekaan, annetaan hiljoxeen kiehua, sixi kuin se tulee pruunixi, sitten surwotaan Storaxi ja sekoitetaan siihen, wiriästi hämmennetään puikolla.

-5-

Kuin sijtä jotain weteen heitetään ja ylösottaisa ei tartu sormijn, nijn on se kyllä kiehunut.

Tämä plaastari on hywä kaikkiin awoimijn haawoin ja ajoxijn, kuin ne reijälle tulewat.

N:o 5. Ihmeteltäwää, jaloa yhteistä parantawata plaastaria, moneen sisälliseen ja ulkonaiseen wammaan.

Ota naurijta syxyllä, kaaputa eli rewi ne rijwi raudalla, ja rässää ne hywin lijna waatteen kautta ulospusertain ; ota samasta mehusta yxi kortteli ja paraasta Puumöljystä 1 naula, lyö ne yhteen, hywin minattuun waski kattilaan, ja anna hiilistöllä kiehua, sixi kuin mehu on kokoon kiehunut ja kaikki lijkanainen märkyys uloshöyrynyyt.

Sitten otetaan 1/2 naulaa hienoxi rewittyä Mönjaa ja siihen hämmennetään.

Pane jälle hijlistölle kiehumaan, sixi kuin se tulee pruunixi, ja silloin otetaan se tulelta ; ja sekoitetaan jälle siihen 3 luodia Mastix (kusian pesän pihkaa) ja 2 luodia Myrrha, <6> molemmat hienoxi jauhoxi surwotut, ja 2 luodia walkiata Lilje- öljyä, ja wihdoin 3 luodia (muutamalla palowijna pisaralla) hienoxi jauhettua Camforttia.

-6-

Kuin kaikki nijn on alinomaisen lijkuttamisen alla kokoon kiehunut ja plaastarixi walmistettu, nijn pannaan se jähtymään ; sitten kaataan se sitä warten tehtyihin paperi muottiin seisomaan 14 päiwäxi, sixi kuin se hyyty, kuitengin peitto päälle pannaan paperista.

Tämän Plaastarin hyödytys ja nautinto.

1. On kelwos kaikkijn wanhoiin haawoin, waikka ne olisit 20 eli 30 ajastajan wanhat ; kuin joka kolmas päiwä uusi plaastari päälle pannaan.

Se wetää nijn woimallisesti, että 3 eli 4 kertaa tijmasa pitää raattaa ja märkää poispyhkimän, ja uutta jälle päälle panna.

Ei se lakkaa wetämästä, nijn kauwwan kuin jotain märkää on haawasa.

2. Sulattaa se paisunnot ja liewittää kiwun ja raistamiset.

3. Ruton ajoxijn, paiseihin ja muihin weripahkoihin.

4. Pistoxiin ja rewäisimeen kylki luille pandu.

5. Pään-kipuun, kahen waatteen wälijn pantu, wuorottain ohimille pantu.

-7-

6. Märjille ja raattaisille silmille, nijskan pantu rijkin taallarin suuruus.

7. Kaikkeen hammas tautiin, poskille pantu kahden waatteen wälijn, ajetuttaa tosin pahemmin, mutta pois ottaa mojtuxen ja kiwun.

8. Kuumisa poltto taudeisa, jalkain alle pantu.

9. Palaneille wammoille, pyhitty ja päälle pantu parantaa haawan, ja estää arwet.

10. Warwas känsät kulutta kahdesa wijkosa joss uudesta kaswawat, pannaan toistamiseen.

11. Joss joku on pistänyt, leikannut eli hakannut itsensä, waikka luuhun saakka ; mutta haawa edeltä hywin pestään lämpymällä Saxan wijnalla josa wähä suolaa on lioitettu, nijn parantaa se, ja ei salli talwen lihaa kaswamaan.

12. Punataudisa, yxi plaastari lappu risti-luille, toinen nawalle, auttaa.

13. Ruusutaudisa päälle pannaan kahden riewun wälisä.

14. Joss joku on astunut naulaan, klasijn, neulaan, saanut sijkaisen, nijn se wetää ulos.

15. Lasten nawan puhkemiseen (bräck) <8> itkusta, päälle pannaan ohuelta, uudistetaan joka 3:mas päiwä ja sidotaan siteellä.

-8-

16. Jalka taudisa (podagra) uloswetää se kaikki karkiat ja suolaiset märkyedet, ja liewittää kiwun.

17. Lasten kupula selkiin, säämiskälle lewitetty, pitkin selkä ruotoa risti-luihin asti, 3:n sormen leweydeltä ja muutettu joka päiwä, auttaa.

18. Hewosten luu-haawoihin sisälle woideltu, ja paxulle riewulle päälle sidottu, parantaa pian.

N:o 6. Katajamarjain Wijnaa.

Ota katajamarjoja jotain, rusenna ; pane uuteen kruukuun, kaada päälle hywää Saxan-Wijnaa, anna seisoa yhden päiwän, keitä sitten wijnasa, joka kiehuessa wahdotaan : sijwihte sitten wijna marjoista, ja warjele se hywin tukituisa klasi potelleisa.

Sitten kaataan enemmän wiinaa marjain päälle, keitetään niin kuin ennen, sijwitään ja erittäin tallelle pannaan.

Sijtä ensimmäisestä wijnasta sisälle otetaan aamuisilla, einehtimätä, mutta sijtä toisesta illoin maata pannelsa, hywä siemen kerralla, kaikenlaisiin pääkipuin, wattan tauteihin, wiemistymisiin, ja kaatuwaan <9> tautijn, selkä- ja lonkka tautein, hammas tautijn ja pahan hengen löyhkään ; se poispoistaa myös rinnan-ahdistuxen ja saattaa kewiän henkiwedon.

-9-

N:o 7. Tehdä kataja puun öljyä, ja Wenäjän eli Tuohen-öljyä.

Ota kaxi pataa, yxi isompi toinen wähä pienempi.

Hakka ja halkaise kataiia lastuixi, pane pystyyn pakkaamalla isompaan pataan.

Kaiwa kuoppa maahan, pane pienempi pata maahan tyhjänä ja kansi sen päälle puusta eli rautapellistä, reikiä täyteen läwistetty, kaada se suurempi pata, josa kataja puikot owat sen päälle, sawia hywin ympäriltä, sitkiällä sawella, molemmat padan kannen wälistä, ettei höyry pääse ulos, pane Tiiliä molempain patain ympäri, ja heitä multa uuresten tasalle ; tee walkia päällimmäisen padan pohjan päälle pölkyistä, anna palaa niinkauwwan kuins luulet kaikki katajan puikot karrexi palaneen ja öljyn uloswuotanehen alimmaiseen pataan.

Samoin tehdän Tuohen ja Wenäjän öljy, nimittäin pakkaa Wanhoja Tuohia ja Newa kanerwia (get pors) isompaan pataan <10> hywin lujaan, kaada pienemmän padan päälle joka maakuoppaan on pantu, ja se reikä kansi wäliin, sawella klijsteröity, tee walkia päälle.

-10-

Katajan puun öljy on hywä kapijn ja syyhyyn rupeihin, ihmisis ja hewoisis, parantaa juoxewat haawat ; halwatuita jäseniä woidella, auttaa koukkuun kuiwettuneita ; on lankeewaiseen tautijn, joss jäsenet ja selkä sillä woidellaan.

N:o 8. Että tehdä Ketun-öljyä, kuiwaan tautijn, selkä tautijn, ja suonten kuiwamiseen.

Ota syxyllä keskinkertainen wanha kettu, kuin se on lihawimmallansa, nylje, perkaa suolet ja sisällyxet rawasta ja loasta ; tuki ne jälle sisälle, rusenna kirwespohjalla luut, että ydin paremmin ulos lähtee ; keitä sitten koko raato kattilasa wedesä, johon pane 1/2 tuoppia Puum-öljyä ja 6 luodia Luttrattua Saltpietaria, kuin se niin on hywän hetken kiehunut, pannaan siihen tygö Salwian lehtiä, Rosenmarijniä, Tilliä, Meiramia ja Katajan marjoja kourallinen kumpiaan, ja 2 lusikallista Hunajata.

Nämät keitetään ketun kansa niin kauwwan että liha luista hywin liukuaapi ; sitten sijwitään <11> kaikki toiseen astiaan, josa öljy päällepäin nousee, joka kauhalla ammunnetaan, ja päälle sidottuna tallelle pannaan ettei hijret ja rotat siihen pääsisi.

-11-

Tämä öljy on hyvä woiteeksi jäsenille, joita raistaa, kolottaa ja kiwistelee kuiwasa-taudisa, kleinisä (gikt) selkä ronkka- ja munaskunkiwusa ; kangeille jäsenille ja kuiwaneille suonille, ja muihin ulkonaisiin rampoihin.

N:o 9. Myrrhamin woide, ajoxille ja haawoille.

Keitä Muna kowaxi, halkaise, pane keltaan surwottua Myrrhamia, asetta thee kuppiin lauhkiaa paikkaan eli kellarijn, nijn Myrrha sulaa.

Tämä on yxi werratoin haawa balsami weripahkoja ja ajoxia sulattamaan ja parantamaan, nijn myös pakkasen puremiin, ruusu- ja ruumiin-madon haawoihin, perkaa ja puhdistaa.

N:o 10. Hyvä parantawa Plaastari.

Ota Waxia naula ja saman werta Hartsia, Puumöljyä 1/2 korttelia, tuoresta Storaxia Apothekista 1 luodi, punasta Mönjaa 1 luodi.

Nämät, kaikki, paihti Storaxi pannaan pannuun hiljaseen hijlistöllä sulamaan, <12> ja hämmennetään hywin puulapiolla ; ettei Mönja saa pohjaan laskeua : keitä nijn kauwwan, sixi kuin poreet kuumuudesta asettuwat, sillä aikaa leikkaa rikki Storaxia nijn pienexi kuins saat, ja pane kiwifatiin, jonga päälle ennen nimitetyt keitettyt parsedlat sitten kaataan, niin kuumana kuin ne tulelta otetaan alinomaa liikutetaan, sixi kuin se jähtyy, ja taitaan käsillä pideltä ja wanutettaa plaastarixi joka oljattuun paperiin, rakon kansa päälle, kääritään.

-12-

Mahdotoin somas tuoresten ja wanhain haawain plaastari.

N:o 11. Camfortti Wijna. (Spiritus Camphoratus)

Camfortti Spiritus, ei ole muuta kuin Camfortti sulattu Palowijnasa hywin äkeäxi.

Se on hyvä ruusuun ja sinelmiin, erinomattain kuin sijhen Myrrha pannaan, koska lijnaiset riewut kastellaan ja päälle pannaan.

Punaisille silmille, pääkiwulle nuhan kansa, kastellaan walta suonet ja päälaki sillä.

Kielen kannan lankeeminen parane, joss sijtä kaataan jotain päälaelle, se lämmitä sen ylös.

Sinelmille, lankeemuxesta eli muutoin, on tämä Spiritus hyvä saipuan kansa.

Ruumiin madosa, liewittää kiwun ja salaa paisunnon.

-13-

Warwas känsiä ja syyliä tällä woidellaan, otta pois kiwun, sisälle otetaan rewäsin taudeisa.

N:o 12. Että tehdä Kataja marjain-Öllyä.

Kataja Marjat perataan ja surwotaan hywin rikki, sitten kaada lämmintä wettä päälle, seisomaan 3:xi päiwäxi, kuitengin ilman käytettä, hywin peitetynä, sitten destillerataan nijnkuin wina, anna juosta kruukuun eli kiwifatiin, ja ota lusikalla päällä uiskendelewä öljy, ja pane klasiin.

Wedestä joka jää kuin sikuna, saadaan uudesta klooratesa oiwa kataja palowijna.

Tämän Öllyn hyödytyxet owat monet sisällisesti ja ulkonaisesti.

Se menee lihaan ja suonijn, haawoille parantehexi, 4 eli 5 tippua lämpymäsä wiinasa sisälle otettu perkaa suolten tukkiot kinosta ja kylmästä, jonga päälle paastotaan 3 eli 4 tijmaa.

Tämä kataja marjainöljy, lämmittää rinnat, ajaa pois yskän joka kylmästä on tullut.

Antaa ruoka lystin, joss watta ja napa woidellaan, ja öljyä sisällisesti nautitaan.
Joss tällä woidellaan otta, ohimet, sieramet ja walta suonet kalwoisimista, ja ynnä sisälle otetaan, warjele se Ruton aikana, <14> tarttumisesta.

-14-

Joss joku jo olis rutolta saastuitettu, otetaan sisälle tätä öljyä 1/2 qwintijniä Cardobenedicti wedesä, sen päälle hikoilla, niijn ulosajetaan myrky sen kautta.

Ajosten päälle, kastellaan Puum-ullia samaan öljyyn ja päälle pannaan 3 eli 4 kerta, niijn se puhkee ja paranee.

4 eli 5 pisarta sisälle otettu, paranta maxan keuhkojen ja pernan- ja muut sisälliset ajoxet, ilman wahingota ja waaraa.

Kaiken lainen mojomus, kolotus ja kipu, kylmästä ja wilusta tullut, menee pois joss lijnaiset riewut siihen kastellaan ja päälle pannaan.

Se parantaa kawin ja muun ruwen, joss iho sillä woidellaan ja 4 eli 5 pisarta sisälle otetaan.

Langeewaiseen eli kaadeskelewaiseen tautiin sisälle annetaan 1 qwinttijni, nijni kukkain wedesä.

Se perkaa munaskuut ja rakon, ja ajaa ulos kiwen weden kansa.

Poispoistaa kylkipistoxen ja tuulipureet, ja madot lapsilta.

Seisauttaa hammas-taudin Pumulilla hampaalle pantu, jälle saattaa kuulon Pumulilla korwaan pantu, ja ohimilta ja korwain takaa woideltu.

Puhdistaa ja parantaa kaikenlaiset myrkyllisten <15> eläinten pureet, juoxewat ajoxet ja kuluttawaiset haawat, parantaa myös haljenneet huulet ja kädet, ja muita kohtauxia tautia ja wammoja.

-15-

N:o 13. Jalappen juurta otetaan sisälle 15 graania, wattaa perkaamaan ja matoja ulosajamaan.

Mutta tekee pureita ja on äitelätä sisälle ottaa.

Mutta yxi drachma palowiinasa sulattu, ja usein huiskutettu sixi kuin sen pihkainen sulaa, taita olla kahdexi kerraxi, wattaa rikkomaan.

Resina Jalappä, 6 graania, yhdessä unsisa eli kahdesa luodisa palowiinaa ylös sulattu, on 2:sti eli 3:sti sisälle ottaa.

N:o 14. Tehdä Muna-Öljyä.

Ota 10 eli 12 Munan keltaa, paista riehtiläsä eli puhtaasa pannusa, kallistuen hiilistöllä, pusertele ja painele lusikalla, woidet wuotaa partaalle ; pane se tallelle klasiin tarpeixi.

Se on hyvä woitexi, parantamaan kaikkea kapia, näpylöitä ihosa, luoma merkkejä, wanhoja mätähaawoja, haljenneita huulia, kaswattaa hiuxia, liewittää jäsenten ja korwain särkemistä, ja parantaa palanet wammat.

On sentähden tarpeellinen, että se öljy löytyy joka talosa.

-16-

N:o 15. Keittää Kataja marjain Juomaa.

Hywin kypsää ja pergatuita Katajan marjoja pannaan korwoon eli saawiin, ja kastellaan wähällä kylmällä wedellä, ja surwotaan puupakilla, että kuori rusentu, mutta ei siemenet.

Sitten kaataan vielä enemmän wettä päälle, 8 kannua 4 kappaa wasten ja annetaan seisoa yli yön. Prykyastiaan pannaan sitten pykälä puut, niinkuin muuhungin pryky kuurnaen, johonga marjat weden kansa kaataan, ja niin pian kuin se on läpi juossu, ammunnetaan jälle päälle sitä tehden, sixi kuin se tulee klaarixi, sitten taitaan jälle 1/2 ämpäriä päälle kaattaa, että makeus hywin ulos wetäyy. Tämä on se tawallinen kataja marjain juoma, joka waikka hywän makusta ja janon sammuttawata, kuitengin käymätöinnä, waikuttaa tuulta ja turwuttaa, pitää sentähden warilla tehtämän, ettei raasta wedestä tulis matoja.

Joss marjat uunisa kuiwataan, nijn jauhetaan ne käsikiwellä, ja waria päälle kaataan, ja menetellään nijnkuin ennen tuoreista sanottiin.

Mutta nijnkuin siemenet särkywät jauhaessa, tulee juoma karwammaxi ja ei nijn makuisexi.

Eli : ota puolexi <17> maltaita ja toisexi puolexi rusennetuita katajan marjoja ; ja prykää nijnkuin muutoingin tawallinen on.

-17-

Sijtä tulee hywä ja terweellinen juoma.

N:o 16. Että tehdä Essentia Witae (Elämän öljyä.) ja mihenkä se kelpaa ja on hywä.

Ota luttrattua Salpietaria 3 luodia, Walkiata Wijnsteenina 3 luodia, Salmiakkaa 3 luodia, Gummi Myrrhae Rubrae 1/2 luodia.

Saltpietari ja Wijnsteeni surwotaan ynnä hienoxi.

Uusi klaaseerattu kruuku pannaan walkialle, ja kuin se on tullut nijn läpi kuumaxi, että yxi hypeellinen näistä siihen nakattu syttyy ittestään ; nijn pannaan Saltpietari ja Wijnsteeni sinne palamaan, sixi kuin se itte sammuu, ja hämmennetään nijnkauwwan kuin se palaa, rautaisella aseella ; sitten kruuku otetaan tulelta, ja kuin se on hywin jähtynyt, krawataan ensin se mustunut kuori ympäri kruukun hywin pois, ja se muu joka on warsin walkiata, surwotaan uudesta ; ja nyt wasta ne toiset kaxi laija sekoitetaan ja lyödään yhteen klasijn, flaskuun eli potellijn yhteen korttelijn Franskt eli hywän Renskt wijnan sekaan ; jos ei wijnaa ole, nautitaan palowijnnaa.

-18-

Klasi korkataan hywin kijnni ja huiskutetaan 1/4 osa tijmaa, asetetaan sitten Auringoon eli lämpymälle paikalle kakeluunille 3 eli 4:xi päiwäxi, nijn tulee se punasexi kuin weri, ja on walmis nautittaa.

Sen hyödytys on : 1. Tarttuwain ja saastuttawain Tautein lijkkeisä, warjelee, ja on suurilta Herroilta Rutongin kulkeisa, hyödytyxellä prukattu.

2. Kaikkijn wattan wikoin, Epätasaisesta elämästä, kinosta, kylmästä, rewäsimeen, ja muuhun kolijkin, 24 eli 60 pisarta wijnasa, palowijnasa eli haliasa sahdisa, sisälle otettu.

3. Wilutaudeisa sisälle otetaan 1 eli 2 tijmaa, ennen pudistusta lusikallinen, jonga päälle hikoillaan.

4. Pistoxisa sisälle otetaan ja myös woidellaan.

5. Kylmästä tulleisa Räkä- ja Päätaudeisa woidellaan päälaki.

6. Hammas-taudisa pistetään pumpulli willa tähän öljyyn ja pannaan hampaalle.

7. Kuiwisa-taudeisa ja taitetuisa jäsenisä, woidellaan ja lämmitetyillä tuukeilla sisälle paadetaan.

8. Kaikenlaisijn tuoreihin ja wanhoihin haawoihin, paihti ruumijn matoon, kelpaa tämä öljy aiwan hywin, nijhingin joisa talwen eli kuollut liha on, ja parantaa ne wähän ajan sisällä, ettei ne ikään enää auki lyö.

9. Korwa-tautijn suhisemisella, ja kuurouteen ; 10 eli 12 pisarta korwaan sisälle pantu, epäilemätöin wissi apu.

10. Unettomuuteen, sisälle otetaan 30 pisarta, maata mensesä.
11. Ne jotka owat olleet nöyräpäiset ja heikkomieliset owat tällä usein tulleet paratuxi.
12. Taudeisa kuin tätä nautitaan, pitää aina hywin hikoiltaman sen päälle ; mutta kuin se muutoin warjelluxexi nautitaan, ei tarwita hikoilla.

N:o 17. Neljän Ryöwärin Etikkata, Parijsista, Wuonna 1764.

Wijn-ruutaa, Salwiaa, Kruusmynttyä, Rosmarijniä, Malin-nuppia ja Lawendeli-kukkia, kourallinen kumpiain, hakataan hienoxi, joiden päälle 4 potellia äkeätä wijn-etikata kaataan kiwiseen kruukuun, hywin kannella peitetynä ja taikinalla ympäri siwottu, pannaan 8:xi päiwäxi lämpymään seisomaan, sijwitään sitten potelleihin ; 1/2 luodia Comforttia ja muutama walkia pippurin marja nakataan joka potellijn.

Tällä, suu wirutetaan joka päiwä ruton aikana ja tarttuwisa taudeisa ; hiutetaan myös reidet ja ohimet.

On hywä willi koirain puremiseen sisällisesti ja ulkonaisesti, sekä koirille, että hewoisille loukkaus taudisa, lusikallinen sisälle annetaan, ja ruton ampumus eli loukkaus ja koiran purema haawa tällä hywin pestään ja hiwutetaan.

N:o 18. Maj Balsami, ostetaan Apothekista.

Sen hyödytys on : 1. Nijlle jotka on telainnut <20> itsensä, loukannut ja haawoitannut itsensä, sijtä sulataan lusikasa ja wuodatetaan haawaan ja sidotaan päälle samaa, parantaa muutamain päiwäin sisällä.

2. Joss joku on langennut, että hän on ittensä pahoin loukannut, kylki luunsa eli muuta, sisällisesti eli ulkonaisesti ; ottakoon sijtä pawun werran lämminä eli sulatettuna lämpymäsä oluesa eli wijnasa, ja sitten walkian edesä woidelkoon tällä Maj Balsamilla wahingotaan.
3. Kaikenlaiseen pää-tautijn kylmästä, kuin pää, takaraiwolta ja edestä lämpymällä kädellä, tällä 2:sti hiwutetaan, nijn se kuiwaa ylös sen kylmän kijnon eli märkyyden joka muutoin silmiijn ja korwijn walaisi, ja matkaan saattais kuurouden ja sokeuden.
4. Se poispoistaa pureet ja kolijkin wattasa, ulkoa päälle woideltu ja sisälle herneen werta otettu.
5. Yskään ja rinta-tautijn, herneen werta wedesä, oluesa eli wijnasa lämmitetty ja sisälle otettu, paranta kohta.
6. Pistoxijn päälle pyhitty, ja sisälle otettu.
7. Luuwaloon, eli kylmään kipuun jäsenisä, josta tulee wapistus.
8. Jäsenten ja suonten katkiamiseen ja suonten kuiwaamiseen ; woidellaan kahdesti päiwäsä walkian edesä.
9. Kapijn ja rupijn pääsä, jotka ensin pestään lipiäsä, ja sitten woidellaan.
10. Wanhoja haawoja parantaa, sulattuna lusikasa, haawaan pannaan.

11. Waimo wäelle rewäisimeen pawun werta ; ja rintain päälle, rinta ajosta estämään, kohta jälkeen synnyttämisen.
12. Myrkyllisten eläinten puremiseen ; pese haawa hywin ja pane tätä päälle.
13. Jolla on Gichti ja jalka-tauti (podager,) woidelkoon 1 tijman edellä ja jälkeen ruan, tällä : 1

pawun werta sulataan oluesa eli wijnasa, ja hywin lämminnä woidellaan ja sijtä plaastari päälle pannaan.

14. Isoimpijn ja pienempijn kaswanteihin, on se jalo, kuin sillä kahdesti päiwäsä woidellaan, ja sijtä sisälle otetaan.

N:o 19. Oxennus juurta. (ipekacuanha). Taudin alusa, kuin sairas ittekin kyölää 1 skrupeli täysi ikäisille, lapsille 1 graani, joka wuodelta.

N:o 20. Aloen Extracti. 6 Graania täysi ikäisille.

Wattan rikkoo, ilman pureita, ajaa ulos kuukautiset.

Waimowäelle somas, mutta ei imettäwille, eikä nijlle, joilla on kuumat taudit, punanjuoxu, weren sylkemys ja täwytauti.

N:o 21. Hiernerin Testamentti.

Lusikallinen joka aamu wedesä, kuukautisen seisaihtaisa, ummessa ollesa, pureista eli koljikisä kylmästä, rewäisin-taudisa, kewät wilu-taudisa hywänä päiwänä, yskään kylmästä, madoille.

N:o 22. Majawan Hausta. 6 Graania sisälle oton määrä.

-22-

N:o 23. Jalapen juuri, wattaa rikkoo. 2 Skrupelia erältä, korkeintaan 1 drachma eli 1/2.

N:o 24. Rhabarberi. 3 eli 4 Graania lapsille, 2 skrupelia täysi ikäisille eli korkeintaan 1 drachma.

N:o 25. Theriakia. Dosis, korkeintaan 1 ja 1/2 drachma, anta lewon.

N:o 26. Englandin Suoloja. Dosis eli sisälle oton määrä 1 untsi eli 2 luodia, perkaa wattan, wilutaudisa hywä, ja ummella ollesa.

N:o 27. Camferttia. Sisälle annetaan 2, 3 eli 4 graania.

N:o 28. Pirunpaskaa. Rewäisimeen, 6 graania.

N:o 29. Safframia. Dosis 2 eli 3 graania, lapsen synnyttäille.

N:o 30. Bärnsteenin öljyä. 4 eli 5 tippua sisälle otetaan, on kuumentawa lääkitys, pruukataan ainoastans nijlle, joilla on kinonen ja kylmä ruumis.

Tytöt jotka on wedenkarwaiset, ja owat kadottaneet kuukautisensa, ottakoot kerran päiwäsä. Ulkonaisesti pää- ja hammas-tautijn ja kolotuxijn.

N:o 31. Dareliuxen Lasten Waimoin pulweri.

Borax 1 skrupeli, luttrattua Saltpietaria 6 graania, Camferttia 2 graania, jauhoixi.

Anna kuin lapsen synnyttäjän tawallinen jälki juoxu <23> seisahtaa, 2 eli 3 kertaa wuorokaudesa

wedesä, sixi kuin se vaikuttaa ; Ne ensimmäiset 9 vuorokautta annetaan 1 eli 2 pulweria joka päiwä ; pureita estämään ja edesauttamaan jälki- tippumista.

-23-

N:o 32. Hartmannin Rewäisin öljy (Mielt Tinctur.)

Sisälle annetaan 50 eli 80 tippua, kyöläystä wasten ja happoimia röykkäxyä wasten Rewäisimesä ; waimoin kuukautisten puuttuesa, eli puresten kansa tullesa ; Wesitautien alusa, lankeewasa taudisa ; Kelta- jäsenten- ja kuiwa-taudisa ; edesauttaa weren juoxua. Sitä pitää hywin huiskutettaman, kuin sitä nautitaan.

N:o 33. Että tehdä pyörtänö ruohon öljyä, (Renfane olja. Tanacetum) nijnkuin jaloa koti-lääkitystä.

Ota keltaisia Reenfanan ja Camillin kukkia, warsista nykityt, ja 3/4 osa naulaa Woita suolatointa ; ota wähitellen kourallinen kukkia, ja sen suhteen Woita, surwo ja sotke kurikalla puukupisa, sixi kuin ne nijn kaikki saat, 1/2 tuoppia kumpiain laiija kukkia, pane sitten faadille, surwo tasaisexi seansa, kaada eli kumoa sen päälle toinen fati, pane kellarijn 8:xi päiwäxi. Ota ylös, leikkaa hienoxi, keitä hijlistöllä minatusa pannusa, ja kaada wähä lähdet wettä päälle ; kiehuttua hetken wäännä ulos lijnan kautta kiwi faadille, anna hyytyä, krapaa alta ruhka pois, pane se keltanen öljy tallelle klasijn eli kruukuun.

-24-

Sen hyödytys ja nautinto : Tämä öljy on yxi ylistettävä jalo huonet eli koti lääkitys, jota joka talosa pitäis löytymän.

Sisällisesti on se hyvä keuhko ja rinta tautein ja raskampaan ja helpompaan yskään, pähkinän werta sisälle otettu lämpymäsä juomasa, ja jalkain alle woideltu aamuin ja illoin, parantaa.

Matoja warten lapsille, waimojen rewäsiimeen ja myös nawalle woidellaan.

Kowasta langeemisesta joss on wika saatu sisällisesti ja weren sylkemises, wähä enemmän.

Ulkonaisesti, kaikenlaisijn loukkauxijn, sinelmijn ja naarmoin, haarmaan eli sinisen paperin päälle, estää ettei ajetu, kiwistele eikä sinerrä.

Tämä öljy kuiwettuneet suoneet sujuttaa, tankistuneet ja puuttuneet jäsenet wahwistaa, paiseet sulaa, ja liewittää suolimulkuusten kipua walkian edesä woideltu.

N:o 34. Anima Rhei. Rec. Rhabarber 1/4 osa luod. Sal. Absinthii eli malinlipiä suolaa 1/8 osa luod.

Puhdasta wettä 1/2 jumffuria

Rewitään yhteen lämmitetysä moortelisa, pannaan klasijn yhdexi vuorokaudexi lämpymään, sijwitään lijnan kautta, makiaksi tehdään sokerilla, ja annetaan sisälle Theelusikallinen erältä 4 kertaa päiwäsä Lasten pureihin, kuin tekewät wiherjäistä eli krööniä lokaa.

N:o 35. Recepti Lasten wilu-tautijn ja wattan pöhötyxeen. (Barn-älttan.)

Ota Theelusikallinen Sal. Absinthii (malin suolaa) pane korttelin wetävään klasijn, jonga <25> päälle wähitellen kaataan wäkwätä Winätikkata, eli joss löytyy Citroonin mehua, josta alkaa kihiseminen, ja nijn kauwwan kaataan sijtä Wijnäätikkata eli Citroonin mehua (Citrons Saft)

wähitellen sekaan, ja samalla hämmennetään Thelusikalla, sixi kuin ei kihisemistä hawaita ; siihen kaataan sitte 2 jumfrua hywää wettä yhteen flaskuun pruukattaa ;

-25-

Tästä annetaan lapselle wilu-taudisa, sekä ennen, alla ja jälkeen wilun, kuumuuden puudistaisa, nijn usein kuin tahdotaan, ja tehdään makiaksi wähillä sokerilla.

Wielä Lasten Wilu-tautijn ja Sampaan. (tråsk)

Chinan kuorta 3 qwintijniä surwotaan hienoxi jauhoxi ja keitetään 1 1/2 korttelin weden kansa, sixi kuin yxi jumffuri on jälillä, joka sijwitään ja surwotaan yhteen rauta moortelisa 4 luodin kuorittuen makiain mandelein kansa, mandeli maidoxi, ja sekoitetaan wähitellen siihen 1/4 osa korttelia wettä, ja sitten jälle sijwitään, ja siihen sulataan 4 luodia sokuria.

Tästä lapsi nautti yhden ruoka-lusikallisen joka toinen tijma, wilu-tautia ja watta sampaa wasten.

N:o 36. Binikki (höyssi eli lapa) matoa wasten.

Rec. Ellebor. nigr. 1/2 uns

Bryon. 2 drachmer

AEthiops Mineral. 1/2 drachma

M. F. Pill. instar. pis. min. D. S.

Pillerit joista otetaan 3 erältä, joka ilta alakuusa.

-26-

Rec. Pulv. Colocyntid. 2 uns

M. cum felle Bov. q. s. Ad massam adde aliqvot gutt. Ol. Absynth.

D. S. Plaastari, että pyhkiä säämiskän päälle, nijn ison kuin Rijkin taallarin, ja aina kantaa nawan päällä.

N:o 37. Wattaa Wahwistawa Tekokti. (keitto)

Ota hywin kuiwattua Malia (koin ruohoa) pane pataan ja polta ne tuhwaxi, kaada tuhgan päälle skooli kiehuwata wettä, että sijtä tulee wäkwä lipiä ;

Tämä lipiä sijwitään harmaan paperin kautta, johon sitten pannaan karpalo mehu (Tranbärs saft), että se hywin kihatua, nijn se on walmis, nautittaa yxi wijna klasi edeltä ja jälkeen puolipäiwän.

N:o 38. Recepti Rewäsin Taudin öljyyn. (Moder droppar)

Ota 1/2 tuoppia wäkwätä Palowijnana, 1 1/2 luodia Majawan haustaa, 1 luodi Camfertia, 1/2 luodia Ruusu-taudin kukan marjoja (hyllebär, fläderbär) pane yhteen potelliin hywin kijnni sidottuun ; anna seisoa porosa lämpymäsä 24 tijmaa, nijn se on walmis nautittaa 80 eli 100 tippua, Rewäsin taudisa, raskaisa lapsen synnyttämisisä, jälki pureisa lapsen wuoteesa Ruususa. j.n.e.

N:o 39. Akkain Rijsi-woidetta, Rijsi taudeisa.

Ota 1 luodi hienoxi surwottua sinappia ja sekoita Camfertti wijnan kansa, parahixi sakiaksi, <27> tähän sewoitetaan 1/2 luodia saxan soopaa ja 1/2 luodia Terpetin öljyä, jotka hywin yhteen sotketaan.

-27-

Tämä salwu tallella pidetään klasisa kylmässä huoneessa.

Tällä woidellaan se kipiä jäsen aamuin ja illoin ja lämmitetään eli paistetaan hywin sisälle walkian edesä.

N:o 40. Rijsi woidetta. Toisin.

Hywää kotona tehtyä soopaa sekoitetaan likimäärin saman werran Laweröljyn kansa, Bärnsteenin öljyä (oleum succini) erinomattain sitä pruunia eli punasta 20 eli 30 tippua siihen tygö, woiteen paljouden suhteen, ja on tämä woidet jo jotain hywä, mutta joss sitä wijmmeiin nimitettyä öljyä ei ole saatawilla ja woidet tahdotaan wäkewämmäxi ja enemmän waikuttawaisexi, nijn surwotaan muutama näsiänmarja ja muutamia kynsilaukkoja yhesä moorttelisa ja sekoitetaan massaan.

Bärnstenin öljy (ol. succini) on juuri pää woidet ja tarpeellinen joss se löytyy, mutta joss ei se löydy, tulee woidet jotain woimallisexi ja tekee hywän waikutuxen joss näsiän-marjoja ja kynsilaukkoja jotain enemmän pannaan ; Pienille, nerkoille lapsille ei saa kuitengaan paljon marjoista ja kynsilaukasta panta, sillä heidän ihonsa on arka.

Tämä Woidet tällä tawalla pruukataan.

Aamuin ja illoin woidellaan lapsi nijn walkian edesä yli koko ruumijn, mutta erinomattain ne paikat, joita se hawaitaan arastawan, joita woidellaan ja hiwutetaan jotain raskaalla ja armottomalla kädellä, ja kauwwan hiwutetaan, jonga alla lapsi kitisee, huutaa ja parkuu, <28> woidellaan ja paistetaan hywin sisälle walkian edesä ja woidellaan lapsi 2:sti päiwäsä, sixi kuin lapsi ei enää itke nijtä ennen arkoja paikkoja koskiesa ja woidellessa.

-28-

Ämmäin Toinen Rijsi-Woidet. Lapsille Rijsijn.

Kanan munan werta Woita, kynsilaukkaa muutama kynsi, terwaa lusikallinen, 3 lawermarjaa, majawan haustaa krawataan wähä, näsiän-marjoja 10 eli 11, koiwun kantoja 1/2 kourallista, kaikki nämät sotketaan ja sullotaan yhexi puuroxi.

Tällä woidellaan se sairas lapsi nawalta ja lonkilta, ja rinnat joss rauhaisia on kainalon alla ja reiden juurisa 2xi eli 3 kertaa wijkosa, parantaa, on usein koeteldu.

N:o 41. Kuin Koi syööpi sormea.

Kaikki ne mitä wijmmeises rijsi woiteesa nimitettijn otetaan, ja lisätään nuuskua hypeellinen 3 onki-matoa, keltasta myrkkyä (arsenicum) weitten tutkamellinen ja ketun leipää 1/4 yhdestä krawataan ; Tämä sotketaan yhteen, ja pidetään jäsenen päällä 3 wuorokautta koskemata, säämiskä eli nahka tukosa sormen ympäri jota koi panee.

Kuin se päälle pannaan, nijn se ensi wuorokaunna mojottaa hirmuisesti, että ihminen pyörtyy, mutta ei pidä pois otettaman, se autta wissijn ja on monasti koeteltu.

Wielä Koihin, Toisin. (emot Qwesan)

Ota hywin hienoxi surwottua walkiata myrkkyä (arsenik) sido riewun kansa ympäri mojottawan jäsenen, ja anna maata päällä muutama tijma, joss sijnä jo olis reikä, nijn ensin pannaan pumullia haawan päälle ja sitte arsenicum.

-29-

N:o 42. Silmi wettä, Wetisijn, punaisijn ja hätärä silmijn.

Pietarin kukka (mille folium achillae) lehdet ja kukat keitetään wedesä, sixi kuin se tulee pruunixi (ruskiaxi) annetaan jähtyä hetken ; kaataan sijwittyä korttelin wetäwän potellijn, johon pannaan

puoli kourallinen Luttrattua Saltpietaria, ja hypeen werta sinikiweä (blå wictril) Tämä seisoo ja laskeupi rahka pohjalle kaataan se kirkas wesi toiseen klasijn.

Tästä pyhitään sulwalla eli sormen päällä wetisijn silmijn ; kuluttaa myös lijn eli häiwän, kuin sitä aamuin ja illoin pannaan 4 pisarta silmään, eli riwulle sidotaan yöxi punaisille silmille ; on hyvä ja koeteldu.

N:o 43.

katso [N:o 60](#). Silmi wettä, Maa- mesi eli Sawi mansikoista, (ögon watn af Smultron) (fragaria) Ota ensin puhtaita Maa mansikoita, pane yhteen kruukuun ladet sormen paxulta ; piroita sen päälle hienottua Spansk-gröönaa, hienoa Saltpietaria ja suoloja, tee nijn marjoja aina wälijn latojen ja suolaa Saltpietarilla, suoloilla ja Spanskgröönalla, sixi kuin kruuku on täynnä ; anna se seisoa wijkon eli 2xi sijwihte puhtaaxi ja pane puhtaaseen klasiflaskuun ; kuluttaa häiwän eli lijn.

N:o 44. Kuinga Weto- ja parannus Plaastaria tehdään.

1/2 naulaa keltasta Waxia, 1/2 naulaa Hartsia, sulataan yhdes ylös, sitten sulataan siihen tygö <30> 4 luodia Pukin-talia ja 2 luodia Terpentijnä, kuin ne on hywin yhteen sulaneet ja jähtyneet pannaan tygö 1 1/2 luodia Spanskgröönaa, ja annetaan seisoa samasa astiasa ja hämmennetään hywin ; ja kuin se on hywin jähtynyt woidellaan kädet puumöljyllä, ja wanutetaan pitkixi plastari pötkyixi eli myös ohuexi ohennuxexi.

-30-

N:o 45. Kurkun Wirutus wettä, Poltet-taudeisa, Kuumuuden kansa Kurkusa.

Ota 1/2 tuoppia wettä, 2 naurista, 9 eli 10 Salwijan lehteä, 2 eli 3 Isopin warpua, keitä kannen alla, sixi kuin naurijt lijwaxi likoawat, sijwihte, sekoita wähä Saltpietaria, nijn se on walmis, wiruttaa kurkkuansa kuin sampa on näköisällä poltet-taudisa.

Sitten kuin sampaan rakot pois putoowat tulee kieli ja kurkku laki helläxi ja karwastelewat : sentähden ota yxi kortteli wettä, yxi nauris, wähä salwijaa ja keitä kannen alla, sixi kuin kaikki wesi on kuiwunut, rässää mehu naurijsta, sewoita siihen yxi kanan munan kelta ja wähän hunajata, ja woitele sillä kieli ja huulet.

N:o 46. Haawa Woidetta ; ja myös Korwa ja Hammas-tautijn hyvä.

Winätikkata 1 tuoppi, Spanskgröönaa 3 luodia, 2 luodia Sennet- lehtiä, ja wähä kuparröökia, nämät surwotaan, pannaan Etikkaan, potelli hywin kijnni korkataan ; annetaan seisoa lämpymäsä ; 3:nna päiwänä jo kelpaa prukata.

-31-

Woidellaan wiriästi sulalla awoimijn kirwes eli rauta haawoihin, sinelmijn ja muihin haawoin ; parantaa ja sulattaa paiseen ja pois otta kiwun.

Korwa-taudisa, kuin pistää, kaataan korwa täyteen annetaan olla, hetki, korwasa, sitten uloskallistetaan.

Hammas-taudisa ; pannaan muutama tippu puumpuli willoille hampaalle, wetää ulos flussin ja kinon.

Koisa kuin se ajettu ehiältä ; päälle woidellaan.

Haawan lehden kannat (nupit) palowijnaan sisällepantut, tulewat haawa- balsamixi.

N:o 47. Assess. Haartmannin Essentia Dulcis (punanen öljy) Waimowäen Raskassa ollesa, mielipahoin ; raskaisa lapsen saalijsa ; jälkipureihin ; yskään ; lasten ylös hyppäyxiin unesa, sydän sampaan ; wetelään wattaan ; rupulisa ; ei ummella ollesa.

Lapsille annetaan 2 eli 3 pisarta, wanhoille 30 eli 40 pisarta yöxi, antaa unta ja lewon, mutta usein ja paljon pruukattu panee ummelle.

N:o 48. Haartmans Präserwerande Droppar.

Lämmittäwät, ajawat ulos seisahtanehen uloshöyryämisen, (Transspiration) äänen langeemiseen, yskään ja flussein hywä, 30 pisarta erältä.

N:o 49. Hartmans Essentia Confortans.

Waimowäelle hywä ; ajaa tuulta rintain alta, wahwistaa, ilahuttaa ; lapsen synnyttäille edeltä ja jälkijn hywä 15 eli 25 pisarta sokurilla.

-32-

N:o 50. Haartmans pulwer mot Syra (Pulvis contra acredinem) Sampaan lapsille ja wanhoille, weitten tutkamellinen, Rewäsin- tautijn.

N:o 51. Haartmans Catarrhal piller.

Tarpelliset kewäillä ja syxyllä ; kino ja rinta tautien alusa (fluss febrar) pitkällisisä taudeisa sitkistyneistä märkyydeistä ; niinkuin Giktisä ; ne wetäwät alas sitkiän kinon päästä, ja muolta ruumilta ; waimowäelle erinomattain, 5 ja 10 erältä.

N:o 52. Wattaa rikkowata eli awawata juotawata.

1/2 luodia Rhabarberia, 1 kortteli kuumaa wettä, 1 luodi sennetin-lehtiä, 3/4 luodia Englandin suolaa, 1 luodi Russinoita, annetaan seisoa wuorokauden, otetaan sisälle 1 eli 2 lusikallista illoilla pitää wattaa auki.

N:o 53. Binikki matoja ja muita matoja ulosajawat jauhot, Jotka madot owat syy kaatuwaan-tautijn.

Rec. Semen Santonici eli madon-siemeniä 1 luodi, Kardobenedictin Siemeniä 1 qwintijni, Renfanan kukat, Fl. Tanaceti hortensis 1 qwintijni, Kuoleman kouran juurta, Rad. filieis pteris 1 qwint. Vitriolum Romanum 1/2 qwint.

Kuiwataan, surwotaan, annetaan muutama graani, ijän jälkeen ; ajaa madot ulos kinona ; watta edeltä ja jälkijn perataan Rhabarberilla ; kylmää wettä juodaan hywin päälle ; 4 päiwää loppu alakuusa tätä sisälle otetaan.

-33-

Watta wahwistetään Piparrooti wedellä, joka rewitään ja 1/2 tuoppia kuumaa wettä päälle kaataan ; sitä särwetään lusikalla puolipäiwään asti.

N:o 54. Yxi wesi, Wattan happoimeen weteen ja sampaan wanhoille ja nuorille.

Kruusmintu wedesä sulataan Sal. Tartari eli Cremor Tartari 1 untsi ; josta lapselle 1 Thee lusikallinen 2 eli 3 kerta päiwäsä ; vanhempi juo wiina klasillisen.

N:o 55. Waimoin Rinta ajoxijn kypsentää ja parantaa.

1 Naula hapointa taikinata 1/4 osa naulaa Sijrappia, Traania 4 luodia ; sekoitetaan, keitetään plaastarixi ; wetää kyllä.

1 naula fijkunoita, 1/2 naulaa hunajata, paistetuista sipuleista sotketaan taikinaxi ; päälle pannaan. Kuin haawa on auki puhjennut truiskataan hunaja wettä, eli lijnasta kaputettu tukko pistetään hunajaan ja reikään tukitaan ; Hartmannin plaastari päällimmäisxi.

Kuin rinta on sisältä parannut ; pidetään ainoastansa plaastari päällä, Hunaja tuukit pidetään alinomaa yli koko rintain.

N:o 56. Matoja ulosajawa pulweri.

Rec. Radic. Jalappae skrup 2 1/2 Ipecacuanhae Resinae Jalappae Sal Absinthii aa gr. 1. M. F. P. D. S. Mato pulweria, ottaa yhtä <34> haawa puhtaasa kylmäsä wedesä, kuin pureet tuntuwat, juodaan kylmää wettä, sixi kuin pulweri rikkoo wattan.

-34-

Kesällä otetaan Malin-mehua eli Reenfanan ulosrässättyä lusikallinen 4 eli 6 kertaa päiwäsä 2 päiwää ennen wijmme alakuuta, ja 3:na päiwännä tämä edellä kirjoitettu mato pulweri, ja taitaan olla wissi, että mato näyttää ittensä.

Ja, niinkuin ei se ole mihenkään hyödyllinen, toistamiseen ottaa ; niijn jätetään se jälle toiseen ala kuuhun, ja silloin samoin prukataan.

N:o 57. Wattaa wahwistawa Elixiri (Elixir viscerale Rosenii).

Sijtä otetaan 60 eli 100 pisarta Franskt Wijnasa ; 14 päiwää ; on hyvä 1. Oxennuxeen ja kyöläyheen, ja kuin ruoka lysti on pois.

2. Nijlle jotka aamuisilla tahtowat kyölätä.

3. Jotka on ummella, ja siihen taipuneet.

4. Tuuleen eli coliqwin.

5. Mielen ja sydämm~en ahdistukseen, (cardialgie.

6. Rewäisimeen ja kelta-tautijn.

7. Pään wiemistämiseen heikosta wattasta.

N:o 58. Electuarium Diascordii correct.

Sisälle otetaan 1 eli 3 qwinttijniä, 1 eli kaxi kertaa päiwäsä Caneli wedesä, oxentamiseen, nikottamiseen, pureihin, puna-tautijn, tarttuwisa-taudeisa, kuin woiman kuluttawa ulkotauti on seurasa.

N:o 59. Essentia Millefolii.

30 eli 60 tippua Thee-weden kansa, punan juoxusa, kuin se on lijallinen.

-35-

N:o 60. katso [N:o 43](#). Silmi wettä. Ruusuun ja punaisijn silmijn.

Ehkä maa mansikoista suolan kansa tehty silmi wesi waski kasarisa, poompullille tipahutettu ja silmään pantu kusa Ruusun kipu on sen kohta paranta, ja myös rokosa tulleet näpyt kuluttaa silmistä ja liijan eli häiwän ; nijn on myös wielä Tämä Silmi-wesi sangen ylistettävä :

Aptheekista ostetaan Pionin juurta, walkiata wictrillii (puolan suoloja eli walkiata silmä sokuria) 9 äyrin edestä kumpiain ja 3 Moder negligkata.

Oikiata walkiata sokuria 3 sen wertaa, kukin lai erinänsä surwotaan, ja pannaan sitten yhteen, matalalle tinafadille, johon kaataan puoli korttelia hywää lähde wettä, ja toinen faati päälle kumotaan, pidetään nijn kellarisa 48 tijmaa, otetaan ylös ja kaataan awopää juomaklasijn ; ja kuin se on seisonut muutaman tijman, niin sakka pohjaan laskeuupi, se klaari eli selkiä wesi kallistetaan klasijn tallelle ja suojellaan propilla ja rakko päälle.

Tästä Silmi-wedestä tipahutetaan yxi pisar erältä silmään, se on hywä sekä wahwistamaan näön, nijnkuin myös kuumuutta (inflammation) ja ruusua, koita ja kalwoa poispoistamaan ja kuluttamaan.

Samling af äldre och Nyare Rön, 2 Capit. sid. 790.

N:o 61. Yxi Keitto, Giktijn, Keripukkijn, Wesi-tautijn (Anasaria eller Watusot i Fethinnan) ja Tekokktiin siaan <36> Ransoosi eli pahan-taudin wammoisa ja Kapiijn.

-36-

Doct. H. Er. Rydbekiltä, ylösannettu ja ilmoitettu Jurikes Tidn. N:o 58. 1770.

Rec. Ota se wiherjäisin Kuusen haoista eli kuusen latwat ja kaswanneet, kurikoi ja rusenna nijstä 2 naulaa, ja runnellessa kastele wijnetikalla : Kataja puuta wahwasta ja täysi tullessa puusta sahaa poikkipäin ohuixi kyrsixi, jotka sitten helposti weihzellä eli kirweellä hienoxi hakataan 1 naula, tuores rikki leikattu Piparrooti 4 luodia, Malia (koi-ruohoa) 2 luodia.

Kaikki nämät pannaan minattuun destilleer pannuun Aptheekisä, joiden päälle wuodatetaan 3 kannua kiehuwata wettä, kohta pannaan hattu kijni ja klistiröidään, ja pijppuun proppi, ja nijn annetaan seisoa yli yön, ja sitten, wähällä walkialla juoxutetaan sijtä 2 kannua, ja joss se usiampaan potellijn juoxutetaan, nijn se sekoitetaan, että woima tulee tasan, juoxuttamisen aikana pitää pijpun istumän potellin suusa, ja riewulla ympäri peitettämän, sillä muutoin lentää eli katoa paljon sijtä parahasta balsamista.

Tästä juodaan syxyn ja kewäin, 14 päiwää eli 3 wijkoa, ensin 1/2 sitten 1 eli 2 korttelia joka aamu, ja pidetään jotensain sama ruan järjestys kuin prunnia juodes, ja lijkutaan, ne tekewät parahitten jotka juowat aina kewäistä talwi kylmään asti.

Katajamarjain sijrappia eli palanen sokuria pannaan sekaan, joss nijn lystää.

N:o 62. Camfortti Salwua eli woidetta tehdään.

2 luodia hienoxi surwottua Plyywittiä, <37> 4 luod. skijrattua sian ihraa, eli suolatoinda woita 3 qwintijniä Campherttiä, sotketaan.

-37-

On hywä ruusuun, ruumijn punaisijn näpylöihin, ja punertawijn ajamisijn, sinelmijn ja äkämihin.

N:o 63. Elixir Vitrioli Acidulatum von Rosenstein.

On hywä heikolle ja arka tuntoiselle wattalle (sensible) antaa ruoka lystin, wattan kuumuuteen ja röykkäyxijn (rapports) 30 pisarta wedesä.
Jotka rasitetaan työläiltä ajatuxilta, nauttikoon.

N:o 64. Kryydi Tupakkia eli Britanniska Tupakkia

Tawallisen Tupakin polttaminen ottaa pois sen paran syljen eli märkyyden, jota ei kenengään pitäis haaskaaman, koska se on Jumalalta suotu ruan sulattamisexi.

Tupakki matkaan saattaa luonnollisesti murheellisen raskaan mielen ja rewäisimen, mutta se joka on harjaandunut tupakin polttamiseen, etsij signä ainoata lohdutustaan, nijnkuin muut onnettomat wäkwisä juotawisa.

Ne joilla on ollut halwaus tauti, saawat kuolettawaiset päälle karkauxet sijtä, joss he alkawat polttamaan.

Ne jotka ensin alkawat tupakkia nauttimaan hawaihtewat kyllä sen myrkyllisen vaikutuxen, kyöläyxellä etc.

On sijs parempi nauttia tätä Kryydi Tupakkia, joka on sangen terweellinen, nimittäin : Betonica, Hästhof (Tussilago) ögon tröst, Lawendel, wild Timian, wild Rosmarin ja muita woimallisia yrttejä, jotka woiwat wahwistaa ihmisen suonet ruumijsa.

-38-

Dr. Spoon, ylistetty lääkäri Genewesä oli se ensimmäinen, joka tämän kryydi tupakin ylös löysi, ja on se monesa paikasa, erinomattain Pohlan ja Englandin maalla koeteldu, nijnkuin suonia ja wattaa wahwistawat, wahwistaa silmät eli näön, liewittää tawallisen tupakin karwauden, ja tekee sen suloisexi poltaa.

Se on merkillinen, että ne jotka on nuuskannut eli polttaneet tätä tupakkia, ei ole ikään olleet waiwatut pää kiwulta, suonten wärisemiseltä, flusseilta, Rheumatismen, räättä eli märkyydeltä, eikä ole tarwinneet pruukata klasi eli nenä silmiä wanhanakaan.

Inrik. Tidn. N:o 1. 1766. Dr. Schultsz Tal om ålderdomens rätta ärnående.

N:o 65. Wattaa awaawata eli rikkowata Keittoa, Rec. Fol. S. S. S. unc. 1/2 Inf. p. horae spat. in aqua font. Libr. 1/2 sine ebullit.

Col. & add. Sal D:ni Seignette scrup. 7 Syrup. Ros. Sol. drachm. 6 Ol. Anisi. gtt. i M. D. S. Wattan rikkowa juoma, jota juodaan puoli illalla, ja toinen puoli aamulla.

N:o 66. Raskaille Waimoille, Umpi-taudisa.

Rec. Elect. Lenitiv. Ed. drachm. 1 1/2 P. Fol. Sennae Rad. Rhei aa drachm. 1/2 Syrup. Rhei. unc. 1/2 M. D. S. Awawa mehu, ottaa Theelusikallinen eli kaxi tarwitesa.

-39-

N:o 67. Huonet ja koti lääkityxiä hewoisista.

Kylki pistoxeen päälle pantu hewosen sonta, auttaa.

Sinelmijn, langemisesaa, keitetään Etikasa ja päälle pannaan Hewosen ydin kuiwijn kolotuxijn.

N:o 68. Sioista mitä koti-lääkitystä?

Lämmin sian sonta pahoin leikatun eli hakatun haawan päälle pantu, tyrehtyttää weren ja parantaa haawan.

Etikkata tuoren sonnan päälle, waattesa pidetty nenän edessä, seisauttaa weren juoxun, kuiwattu, jauhoxi, Franskt Wijnan kansa, puna-tautijn, Muskottia wähä sekaan.

Etikasa myös keitetty, ja myrkyllisten eläinten puremain päälle, parantaa, Ransuusi haawoin tuhgaxi poltettu, piroitellaan.

Sian sappi ja ydin paleltuneille wammoille.

N:o 69. Koirista.

Koiran paska jauhoixi, wanhoin ilkeihin haawoihin piroiteltu parantaa aiwan hywin, ja pian, ettei sen wertaa ole, poltettu tuhgaxi, ihraan sotkettu, haawain päälle.

Pääskysen ja suden paskan kansa hunajaan sotkettu, ja kaulan ympäri pantu on kurkku tautijn jalo apu.

Koiran nahka nyljettyä lämminnä ja tuoresna jalkain ympäri kiedottu, wetää ulos Giktin, ja luuwalon jalko pöydistä ja nilkasta.

N:o 70. Hijristä, koti-lääkityxiä.

Hijren peparoitaita sotketaan hunajaan, ja woidellaan niijtä joilta hiuxet lähtewät.

Hijren paskat Etikan kansa päälle pyhityt, ajaa pois ruwen ja kawin päästä.

Koloisijn hampaisijn pantu <40> hijren paskaa, saa ne pois putoamaan ilman Fältskääriä.

-40-

Hijren paskoja sisälle annetaan pureihijn ja matoja vastaan, ja luetaan niijn hywäxi kuin Rhabarberi wattaa rikkomaan.

Hijren nahka tuorelda nyljetty ja ajoxen päälle eli luuwalon päälle pantu, kypsentää, ja antaa liewityxen.

N:o 71. Kanoista, mitä?

Kissain pureman haawan päälle, pannaan kanan-paskaa kanan ihraan sotkettu : mutta Etikan kansa willikoirain pureman päälle, jalkatautijn (podagraan) ja pakkaisesta ajettuneihin käsijn tuoressa päälle pantu ; ja paleltuneet wammat parantaa, kananpaska sotkettu öljyyn ja einehtimättömään sylkeen, pannaan warwas känsäin päälle ja ne pois kuluttaa.

N:o 72. Pääskysten paska, mihengä hywä?

Pääskyisen paska keitetty ja juotu eli päälle pyhitty, on hywä willikoirain puremisen, iهران kansa sotkettu pää-kipuun, öljyn kans lämmitetty, korwaan tipahdettu ottaa pois hammas taudin, hauteexi ajoxijn äkämijn, waimojen rintoiin.

N:o 73. Kusiaisista.

Surwo kusiaisia moorttelisa, pane waimon rinta maitoa päälle, tiputa korwaan, parantaa korwa taudin.

Kusiaisten munat surwotut, jänexen sapen kansa sekoitettu korwan pantu, hywä raskaasen kuuloon, kusiais pesillä hautoa ruumista, hywä kuiwijn-tautijn, etc.

N:o 74. Lukin eli hämmähäkin werkoista.

Lukinwerkkoa waatteseen kiedottu, ottalle ja ohimille pantu, auttaa 3:nen päiwän wilutaudisa, <41> Lukinwerkko haawan päälle pantu, tyrehtyttää eli seisauttaa weren, ja ottaa pois kuumuuden.

-41-

Etikkaan sotkettu, pään päälle puserrettu ja sidottu, parantaa haawat ja ruwet pääsä ihmeellisesti.

N:o 75. Eläinden sarwista.

Poltettu Hirwen eli Poron sarwi on aiwan hyödyllinen kaikisa kuumisa ja myrkyllisissä taudeisa, poltet ja lawan-taudisa, ajaa hikeä ; sillä on tygönsä wetäwä ja kuiwaawa-tauti, jonga tähden se puna- ja ulko-taudisa, sisälle otetaan yxi eli 2 qwintijniä.

Tappaa matoja ihmeellisesti ja on waimoin ylönpaltiseen weren juoxuun.

Tuhka lehmän sarwijn nenästä, on yskään ; Etikan kans sekoitettu, kapijn ja syyhyyn, äitin syndymä merkkein ja nenään pantu, nenäweren juoxuun.

Sawu poltetuista wuohen sarwista ylös herättää ja wirwottaa kaaduskelewaiset.

N:o 76. Pääskysten pesät.

Pääskysen pesä auttaa kurkku-taudisa, hunajan kansa, walkian Wijnan eli weden kansa keitetyn Camilli kukkain, kurkun ympäri, usein käärittö ; ja samoin kaikenlaisijn myrkyllisijn haawoin ja kurkun ajamisijn aiwan hywä.

Eli, ota pääskysen pesä hyöhemineen päiwineen, keitä pehmiäxi, pane kamilli öljyä, wähä tuoresta Woita, pellawan siemeniä, ja kaalia, keitä lijwaxi, pane kaulan ympäri.

Pääskysen pesä maidosa, hunajan woin ja wähän Safframin kansa keitetty, lijnaiselle lewitetty rinnoille usein lämminnä on ahdas rintaisille yskäisille, joiden rinnat on kinoa täynnä, liewittää rykimisen ja kypsentää sisälliset ajoxet.

-42-

N:o 77. Noesta, mitä koti-lääkityxexi?

Etikka, hienotun takka noen kansa sekoitettu, parantaa rupiset ja kapiset päät, kuin se hywin ihoon hierotaan, että se punestuu.

Ruumijn matoon ota hienottua nokea, Franskt Wijnan rahkaa, raudan ruostesta, wuohen juustoa, tee näistä plaastari, joka 48 tijman sisällä kulutaa sen.

N:o 78. Hapoin eli Muikia Taikina.

Wäkewäsä pään porotuxesa ja kuumasa-taudisa kerihite hiuxet päästä, pane lijnaiseseen hapanta taikinata yli koko pään, kuin se kuiwaa ; pane 2:nen ja 3:mas kertaa, wetää ulos kuumuuden, kinon ja märkyyden.

Jalka pohjain alla Sinapin, Piparrootin, Kynsilaukan ja Etikan kansa, wetää alas kuumuden päästä, giktisä.

Palowijnan kansa sotkettu, paleltunein jäsenten päälle pantu ottaa pois kiwun.

Joss joku on säärensä taittanut, ja ei muuta olisi, niin wedä jäsenelleen, eli aseta luut sialleen ; ja pane hapanta taikinata nahalle eli säämiskälle, ja sido päälle.

Leipää nisusta rijwattu maidon kansa keitetty, ja ulospuserrettu silmäin päälle pantu riewusa, wetää

ulos kuumuuden ja raistamisen, Waimoin rinnoille leiwän mureneet maidosa on parahat sulattamaan.
van Svieten,

N:o 79. Woista haawa woidet.

Tuoresta woita, hunajata, jauhon tomua myllyistä ja wähä Bolus Armenicus, sotke yhteen, <43> on parantawa haawa woidet.

-43-

Eli pesemätöntä woita 1 qwint., waxia 1/2 qwint., jauhettua kusiais pesän pihkaa 1/2 luodia, hakattua kaalia kourallinen, sulaa, siwihte ; pane paisesten ja kuumain punertawain äkämäin päälle ja puna-taudisa wattan päälle.

N:o 80. Talista ja ihrasta.

Sian läski nahasta krawattu, warwas känsän päälle pantu sen liottaa, että se pois hohkaantuu ja putoa.

Ota wanhaa ihraa eli woita, tulikiweä, säfwen puuta, wähä katajan öljyä, sotke, syhelmä-woiteexi. Eli ota wanhaa woita, tulikiweä ja Aprottia ja terween ihmisen kusta, woitele syhelmäsä, walkian ääresä uunin edesä.

Härjän talia nawalle sidottu, on wattan pureihijn eli Colijkijn kylmästä.

Talista ja ihrasta tehdään plastarit, pihgan kansa.

N:o 81. Wuohen maito.

Keuhko-tautijn juodaan 6 wikkkoa.

Pistoxijn hunajan kansa, johon pellawia kastellaan päälle sidotaan, liewittää.

Teräs sijhen 1, 2 eli 3 kertaa sammutettu, puna-tautijn.

N:o 82. Kauroista.

Kaurat, pää- ja silmä-tauteihin, wiemistymiseen, kuurouteen, yskään, pistoxijn, jalka tautijn, rewäisimeen, sappi-tautijn, keitetty wellixi ; ja hauteexi.

Pannusa paistettu, pussiin pistoxijn, kuiwalta ruusuun.

Paleltuneille jaloille keitä Kauroja, sixi kuin pehmiäwät, sijwihte <44> wesi pois, surwo kaurat, purerra ulos, mehu hiwu wamman päälle.

-44-

Kauran klijt etikasa keitetyt pää pesty, kuiwaa kawin, ja ajaa pois täit.

Klijt pussijn pantu, lämminnä pään päälle ottaa pois kiwun, kenkijn ja saapaisijn kuiwalta, warjele wilusta ja pakkaisesta.

Klij jauhoxi surwottu weden kansa keitetty ja puum-öljyn kansa lämminnä waatteseen päälle pannaan wattan pureisa, ja leikkauxisa ja munaskuin-taudeisa.

N:o 83. Puum öljystä ja Lijn öljystä.

Joka on ummella, ottakaan pari luodia tuoresta puumöljyä lämpymäsä juomasa, awaa wattan. Lijnöljy lämminnä juotu, hywä kiwi ja munas kuu- ja puna-tautijn, ulkonaisesti päälle pyhitään ajoxijn, paiseisijn, palaneille, wapisewille jäsenille, punan juoxuun peräsuolesta ; puumöljy käärmen pistoxijn.

N:o 84. Saipuasta.

Joss joku polttaa ittensä raudalla, wedellä eli muulla, ota suoloja 1 luodi, Finis saipuata (wenedisk twål) 1 luodi, 3 luodia Sipulia, (rödlök) tee sijtä Lijn-öljyn kansa sakia woidet ja pane päälle. Yxi hywä ajoxia ja paiseita takaisin ajawa ja sulaawa sakia woidet (Repercussivum). Ota hywää Finis saipuata, klitua kumpiain 2 luodia, Campherttia 1 qwintijni, kanan munan walkiata ja 1 qwintijni poltettua alunata, sekoita ruusun weden kansa moorttelisa, sixi kuin <45> se tulee walkiaksi hienoxi öljyxi ; pane päälle kiwistelewän paikan, ja waikka se olis kuinka kuuma ja punainen, nijn sijtä kipu lähtee ja paiset sulaa.

-45-

N:o 85. Tupakista.

Kuin Talon pojilla on hinku ja raskaat rinnat liottawat he tupakkia wedesä, wijnasa eli palowijnasa yötä, rässsäwät, sijwihtewät, juowat.

Tupakin sawu yskään, ja hammas ja silmä tautijn kuiwat tupakin lehdet wijnasa lijoitetut, porosa lämmitetyt, ja kuumana päälle pandut, kipuun kylmästä päähän ja lonkille, wattalle.

Tupakin lehdet Etikasa keitetyt, hammas-tautijn.

N:o 86. Haawoja kijni wetäwiä ja parantawia lääkityxiä. (incarnativa)

Aloe hepaticum, Sarcocolla, Bolus Armenus, Mirhami, Foenum graecum, papuien ja mylly seinäin jauhot, surwo, sotke, pidä haawan päällä.

Eli ota Terpentijniä 4 luodia, hunajata 1/2 luodia, mirhamia ja saffrania, ruusun- öljyä ja waxia, tee salwua, parantaa.

N:o 86. Kiwun ja mojtuxen seisauttaa (Sedativa Dolorum).

Ulkonaisesti : hanhen ihra, kanan ihra, puumöljy, kanan munan kelta, dilli-öljy, pellawan siemenet, yxinään eli erittäin kutahin.

Eli ota Apthekista : Ungventum Agrippae, Laweröljyä, nardunöljyä, tee salwu, antaa lewon.

Sisällisesti : opium, sangen wähä, Essentia Dulcis Haartmanni, mandragora etc.

-46-

N:o 87. Silmäwoidetta, Ajettuneihin ja punaisijn silmiin.

Ota Thus album 2 1/2 luodia, Spitsglas (antimonium) Sarcocolla 5 qwintijniä kumpiain, Saffrania 1/2 luodia, sekoita ne yhteen weden kansa joka on foenum graekumista, että sijtä tulee woidet, pane silmän päälle.

N:o 88. Ungventum Aegyptiacum. Haawa puhdistawa.

Ota hunajata 1 naula, Etikkata 1/2 naula, Spanskgrönaa 2 luodia, Alunata 1 luodi, sekoita, keitä sixi kuin se punaisexi käy, nijn on se walmis.

Tämä woidet puhdistaa kaikki haawat ja otta talwen lihan pois.

Eli : ota kanan munan keltoja, ja pane saman werta Terpentijniä, hämmennä, pane lijnan kaaputuxella haawaan, parantaa ja puhdistaa.

N:o 89. Tinctura Thebaica. Londin. seu Laudanum Liquid. Sydenhamii.

2 eli 3 pisarta lapselle, antaa unen ja lewon, pane ummelle watta-taudisa.

Wanhoille 15 eli 20 pisarta pureisa ja punataudisa, Hammas-taudisa puumpulille 2 eli 3 pisarta hampaalle.

N:o 90. Tinctura Amara. Londin.

On hywä wattaa wahwistawa, rewäisimeen ja tuulijn, antaa ruoka lystin, lämmittää wahtan. 60 tippua.

N:o 91. Tinctura Castorei. Londin.

Seisauttaa suonten temmomiset, ajaa tuulta <47> ja kuukautisia ; rewäisimeen ja puret-tauteihin. 60 tippua.

-47-

N:o 92. Tinctura Fuliginis. Londin.

Rewäsimeen Waimowäelle. 60 tippua.

N:o 93. Tinctura Guajacina. Londin.

30 pisarta sisälle otetaan kuin Gikti ja jalka-tauti on ylös päähän ja rinnoille nosnut. Hammas-taudisa 3 pisarta pompulille.

N:o 94. Elixir Paregoricum. Londin.

Yskään, sulkuun, 50 pisarta yöxi, antaa lewon.

N:o 95. Syrupus Pectoralis. Londin.

Yskään ja raskaille rinnoille 1 lusikallinen.

N:o 96. Ungventum Tutiae. Londin.

Silmä salwua.

Woidellaan silmä kansia ja nurkkia, kuin silmiä kollottaa, ja ne owat muutoin raattaiset.

N:o 97. Ceratum Citrinum.

Keltanen plaastari, wetää, kypsentää, perkaa kaikenlaisia paiseita, erinommatin Waimowäen rinta ajoxia.

N:o 98. Tinctura Rhei amara. Edinburgens.

Awaa ja wahwistaa wattan ; lusikallinen sisälle otetaan ; ummella ollesa ja watta taudeisa.

N:o 99. Pilulae foeridae. Edinburg.

Rewäsin-taudin pillereitä 4, 6 eli 8 erältä, ajaa myös tuulta ja matoja.

N:o 100. Pilulae Pacificae.

Gikti ja jalka-taudin kiwuisa, ja wattan <48> pureisa antawat lewon, ja ottawat pois kiwun 8 10 erältä.

-48-

N:o 101. Receptit Giktijn rewäisimeen ja kuiwaan-tautijn.

Rec. Ess. Antim. Huxhamii Tinct. Guajaci. Ph. Sv. aa unc. 2 M. D. S. otetaan 50 pisarta erältä, joka aamu.

Rec. Pil. Saponac. unc. 2 Gummi amon. depurat.

Extr. Cerefol. aa drachm. 2 M. F. pil. pond. gr. iij pulv. lycopod. consp.

D. S. pillerit joita 10 otetaan joka ilta.

-49-

Registeri Edelliseen Maan-Miehen Huone- ja Koti-Aptheekijn ; Asiat löytään Numeroista itte Kirjan sisällä ; josa ne usiammasti mainitaan, niijn usiammat numrat läpi katsellaan ja tarkataan.

Ajoxijn [2](#), [4](#), [9](#), [12](#), [55](#), [76](#), [83](#), [84](#)

Aloen Extracti [20](#)

Ampu Tauti [17](#)

Anima Rhei [34](#)

Balsami Maij, [18](#).

Bernsteenin öljy, [30](#), [40](#).

Binikki mato, [36](#), [53](#).

Camfortti [27](#)

[Camfortti] Salwu [62](#)

[Camfortti] Wijna [11](#)

Camilli Kukat [33](#)

Catharrhal Pillerit [51](#).

Chinan Kuori [35](#).

Colijki [21](#), [32](#).

Dareliuxen Lasten Waimoin Pulweri [31](#).

Diascordii Electuar. Correct. [58](#).

Elämän öljy [16](#).

Eläinden sarwet [75](#).

Electuarium Diascordii [58](#).

Elixir Paregoricum [94](#).

Elixir Wiscerale [57](#).
Englandin Suoloja [26](#).
Essentia Confortans [49](#).
[Essentia] Dulcis [47](#).
[Essentia] Witae [16](#).
[Essentia] Millefolii [59](#).
Extracti Aloen [20](#).
Gikti Tauti [18](#), [93](#), [101](#).
Haawa plaastari [4](#), [10](#).
Haawoja parantawa, [2](#), [16](#), [18](#), [69](#), [86](#).
Haawa woidet [46](#), [79](#), [88](#).
Hammas Tauti [12](#), [16](#), [30](#), [46](#), [72](#), [85](#), [89](#), [93](#).
Happoimet röykkäyset [32](#), [54](#).
Haartmannin Essentia Confortans [49](#).
[Haartmannin] Essentia Dulcis [47](#).
[Haartmannin] Catharrhal Piller [51](#).
[Haartmannin] Pulwer mot syra [50](#).
[Haartmannin] Rewäsin Ölly [32](#).
Hewoisista, lääkitystä [67](#).
Hikiä ajawa [1](#).
Hjernerin Testamentti [21](#)
[Hijristä Lääkityset](#) [70](#).
Huulet haljenneet [12](#), [14](#).
Höyssi mato [36](#).

-50-

Jalka Tauti [5](#), [18](#), [100](#).
Jalapan juuri [13](#), [23](#).
Jauhot madoille [53](#).
Jäsenten särkeminen [14](#), [32](#).
Jernerin Testamentti [21](#).
Ihrasta [80](#)
[Ipecacuanha](#) [19](#).
Isoppi [45](#).
Kaatuwa tauti [6](#), [12](#).
Kalkki wesi [3](#).
Kanoista [71](#), [41](#).
Kapi [3](#), [7](#), [70](#), [77](#), [82](#), [80](#).
Kaswanneet lijjät [18](#).
Kataja Marjain Juoma [15](#).
[Kataja Marjain] Wijna [6](#).
[Kataja Marjain] Ölly [12](#).
Kataja Puunölly [7](#).
Kaurat [82](#).
Kelta tauti [32](#).
Keripukki [61](#).
Ketun öljy [8](#).
Keuhko Tauti [12](#), [33](#).
Kinonen ja kylmä ruumis [30](#).

Koi sormesa [41](#).
Koiran purema [17](#).
Kona willi [17](#).
Koirista, lääkityxet [69](#).
Kolotus [12](#).
Korwa taudit [14](#), [16](#), [46](#).
Kotilääkityxiä [33](#), [67](#), [68](#), [69](#), [70](#), [71](#), [72](#), [73](#).
Kusiaiset [73](#).
Kurkku tauti [45](#).
Kuiwa tauti [8](#), [16](#), [101](#).
Kuiwettuneet suonet [8](#), [33](#).
Kuulo raskas [12](#).
Kuukautiset [21](#).
Kylki pistos [12](#), [67](#).
Kyöläys [57](#).
Langeewa tauti [7](#), [12](#).
Lasten pureet [34](#), [47](#).
Lasten Waimoin pulwerit [31](#).
Lasten Wilu tauti [35](#).
Lasten taudit [34](#), [35](#).
Laudanum Liquidum [89](#).
Lijnöljy [83](#).
Lorentz von der Lindin Haawa-plaastari [4](#)
[Lukin werkot](#) [74](#).
Maa mansikat [43](#).
Maj Balsam [18](#).
Majawan hausta [22](#).
Matoja ajaa [1](#), [12](#), [36](#), [53](#), [56](#).
Mjelt Tinctur [32](#).
Millefolii Essentia [59](#).
Mojotus [12](#), [86](#).
Muna öljy [14](#).
Myrrhamin öljy [9](#).
Neljän Ryöwärin Etikka [17](#).
Noki [77](#).
Nöyrä päiset [16](#).
Opium [68](#).
Oxennus juuri [19](#).
Oxennuxeen [57](#), [58](#).
Pakkasen wioille [2](#), [9](#), [13](#).
Palaneille [5](#), [14](#), [84](#).

-51-

Paleltuneille [82](#).
Parantawa plaastari [5](#), [10](#).
Pään kipu [5](#), [6](#).
Pääskysistä [72](#), [76](#).
Perna tauti [12](#).
Pillerit [51](#), [99](#), [100](#).

Pirun paska [28](#).
Pistoxijn [5](#), [12](#), [16](#), [67](#), [81](#).
Plaastarit [4](#), [5](#), [44](#).
Podagra [5](#).
Präserwerande droppar [48](#).
Pulwer mot Syra [50](#).
Puunöljy [83](#).
Punan juoxu [59](#).
Puna tauti [83](#), [89](#).
Punanen öljy [47](#).
Punertawa iho [62](#).
Punasille silmille [11](#), [60](#), [43](#), [62](#), [88](#).
Pureet [21](#), [31](#), [89](#), [91](#).
Pyörtänä ruohon öljy [33](#).
Ransuusi tauti [61](#).
Rhabarberi [24](#).
Rewäisin [1](#), [11](#), [32](#), [38](#), [92](#), [99](#).
Rijsi woidet [39](#), [42](#).
Rinnan ahdistus [6](#), [85](#).
Rinta tautijn [12](#), [18](#), [33](#), [51](#), [95](#).
Rosensteinin Elix. Wiscer. [57](#).
[Rosensteinin] Elix. Witr. Acidul. [63](#).
Ruokalystijn [63](#).
Rutto [12](#), [16](#), [17](#).
Ruumijn mato [77](#).
Ruusu tauti [5](#), [9](#), [60](#), [62](#).
Safframi [29](#).
Saipua [84](#).
Sampa lasten [35](#), [54](#), [50](#).
Silmä taudit [5](#), [11](#), [42](#), [60](#).
Silmä wettä [42](#), [43](#), [60](#).
[Silmä] Salwua [95](#).
Sioista lääkityxiä [68](#).
Sulku [6](#), [94](#).
Suonien kuiwamiseen [8](#), [33](#).
Syhelmä Woidet [80](#).
Syrupus pectoralis [95](#).
Syyvät [11](#).
Taikina hapoin [77](#).
Talista [80](#).
Tarttuwat taudit [16](#), [17](#).
Tekokti Giktijn [61](#).
[Tekokti] Keripukkijn [61](#).
[Tekokti] Wattalle [37](#), [65](#).
Theriaaki [25](#).
Tinctura Thebaica [89](#),
[Tinctura] Amara [90](#), [98](#),
[Tinctura] Castorei [91](#),
[Tinctura] Fuliginis [92](#),
Tupakkin kryydi [64](#), [85](#).

Unettomuus [16](#), [47](#).
Umpi tauti [21](#), [26](#), [66](#), [83](#).
Ungventum Egyptiacum [88](#).
Waimoin rinta ajoxet [55](#).
[Waimoin rinta] Taudit [66](#).
Wanhoja haawoja [3](#), [10](#).
Warwas känsät [11](#).
Wattan pureet [21](#).
Wattaa rikkowat [13](#), [26](#), [52](#), [65](#).

-52-

Wattaa wahwistawa [37](#), [34](#), [47](#), [57](#).
Wattan wikoja [16](#), [35](#).
Weri pahgat [2](#).
Wesi tauti [61](#).
Wenäjän öljy [7](#).
Weto plaastari [44](#), [97](#).
Willi koirat [17](#).
Wilu tauti [16](#), [21](#), [26](#).
Woi [79](#).
Wuohen maito [81](#).
Wuoro [42](#).
Silmä tauti.
Yskä [12](#), [18](#), [94](#).
Ämmäin Rijsi woiteet [39](#), [40](#).
Öllyjä [32](#), [33](#), [30](#), [40](#)